

Ministerieel besluit tot vaststelling van een ontwerp van lijst van de als monument te beschermen kerksite Sint-Martinus in Zottegem (Oombergen)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR,
INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse Regering van 24 juli 2009, 4 december 2009, 6 juli 2010, 7 juli 2010, 24 september 2010, 19 november 2010, 13 mei 2011, 10 juni 2011, 9 september 2011 en 14 oktober 2011,

BESLUIT:

Artikel 1. Het ontwerp van lijst van de volgende voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten, met inbegrip van de cultuurobjecten die er integrerend deel van uitmaken, wordt vastgesteld overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012:

Wegens de historische, de artistieke en de sociaal-culturele waarde als monument: kerksite Sint-Martinus met inbegrip van de cultuurobjecten die er integrerend deel van uitmaken, zoals opgesomd in de lijst als bijlage bij dit besluit, gelegen in Zottegem (Oombergen), Oombergenstraat zonder nummer bekend ten kadaster:
Zottegem, 2de afdeling, sectie B, perceelnummers 730A, 731
zoals afgebakend op bijgevoegd plan.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

Historische waarde:

Het ensemble van kerk met omringend kerkhof en oorlogsgedenkteken is een representatief voorbeeld van het voor Vlaanderen traditioneel, doch steeds zeldzamer wordend, religieus centrum als kern van de daaromheen ontwikkelde gemeente. Te Oombergen wordt die historische centrumfunctie versterkt door de ligging op een verhevenheid. De site gaat vermoedelijk terug tot de eerste helft van de 12de eeuw wanneer ook de bouwgeschiedenis van de kerk van Oombergen start.

De kerk werd in 1147 door de bisschop van Kamerijk overgedragen aan de St.-Ghilenusabdij bij Bergen. De geschiedenis van de kerk is verweven met de geschiedenis van de heerlijkheid van Oombergen tijdens het Ancien Régime, toebehorend aan de familie d' Amman, en mecenasen van de kerk in de 17de en 18de eeuw.

Van het oorspronkelijk eenbeukig Romaans zaalkerkje met rechtgesloten koor bleven in de westgevels van de middenbeuk muren bewaard van Ledesteen uit de eerste helft van de 12e eeuw. De westtoren en het aangebouwde traptorentje dateren vermoedelijk uit het einde van de 14de of begin van de 15de eeuw. Begin 17de eeuw werd het schip heropgebouwd, het oude koor werd in 1640 vervangen door een kruisbeuk, koor en sacristie. Het huidige koor dateert van 1701. Na de verwoestende brand van 7 april 1919 werd de kerk vakkundig gerestaureerd en vergroot met nieuwe zijbeuken ontworpen door architect Valentijn Vaerwyck. De werken waren voltooid in 1924. De nieuw toegevoegde zijbeuken zijn duidelijk herkenbaar in het geheel.

De stichting van het kerkhof loopt ongetwijfeld samen met de stichting van de kerk. Het kerkhof bleef in gebruik doorheen de hele 18de en 19de eeuw daar de nieuwe wetten van Jozef II en Napoleon niet op landelijke gemeentes van toepassing waren. Het kerkhof is dan ook een representatief en authentiek voorbeeld van het uitzonderlijk lang continueren van de traditie om op een "kerk-hof" rond de kerk te begraven en dat tot de sluiting van het kerkhof in 2010. De collectie graftekens die de volledige 20ste eeuw overspant, is een getuige van het lang doorleven van dat gebruik én de gewoonte om vanaf de 19de eeuw tijdelijke en eeuwigdurende concessies toe te staan. De vormgeving van de graftekens toont de evolutie in smaak van de nabestaanden wat materiaalgebruik, vormgeving en decoratie betreft en dat in een landelijke gemeente.

Het gedenkteken van de Eerste Wereldoorlog, opgericht begin van de jaren 1920 ten zuidwesten van de kerk op het kerkhof, vermeldt de namen van vier gesneuvelden. Na de Tweede Wereldoorlog werd een arduinen plaat aangebracht op de voet van het gedenkteken, met de tekst "Oombergen aan zijn helden 1940-1945" en de namen van drie slachtoffers.

Historische, in casu architectuurhistorische waarde:

De kerk is een typerend voorbeeld van een kerkgebouw met een duidelijk zichtbare historische gelaagdheid uit verschillende eeuwen bouwgeschiedenis: in oorsprong een romaans eenbeukig zaalkerkje opgetrokken in Ledesteen met aanpassingen en toevoegingen uit de 17de, 18de en 20ste eeuw.

De vergroting van de kerk is een realisatie van architect Valentijn Vaerwyck. De kerk is een representatief voorbeeld van één van de vele kerken in Oost-Vlaanderen die door architect V. Vaerwyck werden gerestaureerd en uitgebreid. De zijbeuken zijn opvallend

door de zeldzame toepassing van eigentijdse architecturale vormgeving voor de vergroting van een oude kerk in de jaren 1920.

De veelzijdige architect Valentin Vaerwyck had een uiterst rijke loopbaan, was tevens provinciaal architect en lid van talrijke adviescommissies op stedelijk, provinciaal, landelijk en zelf internationaal niveau. Zijn invloedrijke rol op het vlak van monumentenzorg liet vele en duidelijke sporen na tot ver buiten de provinciegrenzen. Zijn ontwerpen en realisaties getuigen van het belang dat hij hechtte aan de traditionele streekgebonden architectuur, zijn persoonlijke interpretatie van de historische stijlen leidde tot een moderne vormgeving met referenties aan het neotraditionalisme. De architect opteerde bij de bouw van de nieuwe zijbeuken voor een duidelijk herkenbare nieuwe architectonische vormgeving die contrasteert met de oude traditionele kerkbouw. De sobere en functionele architectuur eigen aan architect Valentin Vaerwyck wordt gekenmerkt door de strakke ritmiek met rechthoekige nissen en vensters en muizetandfriezen aan de vensters. Ook de inwendige structuur van het schip vertoont een opvallende vormgeving met korte zwartmarmeren zuilen op een gedecoreerde sokkel en met een decoratief uitgewerkt kapiteel van graniet. De oorspronkelijke interieurafwerking met veelkleurige beschildering in een trant aansluitend bij de art deco is zeldzaam in de religieuze bouwkunst van de regio.

Artistieke waarde:

De artistieke waarde uit zich in het aan de kerk gerelateerd kunstig uitgevoerd meubilair in eigentijdse stijl, geplaatst na de restauratie en uitbreiding van de kerk in 1924, ontworpen door architect Valentin Vaerwyck en uitgevoerd door Engelen, onder leiding van beeldhouwer Aloïs De Beule. Daartoe behoren een stenen hoofdaltaar en twee zijaltaren, een stenen preekstoel, een eiken communiebank, een Calvarie, een stenen doopvont, twee eiken biechtstoelen. De figuratieve glasramen naar ontwerp van M. De Loore van 1957 vertonen artistieke kwaliteiten en zijn in stilistisch opzicht illustratief voor de religieuze glas-in-loodramen in de naoorlogse kunst. Het schilderij Christus-Koning van Maurits Tilley van 1933, achter het hoofdaltaar, en het beeldhouwwerk, een kruisweg van Aloïs De Beule, een calvarie en verschillende heiligenbeelden, ondersteunen de artistieke waarde van het kerkinterieur.

Het monument voor de herdenking van de gesneuvelden van de Eerste Wereldoorlog op het kerkhof symboliseert in een sculpturaal uitgewerkte stele op expressieve wijze het oorlogsleed. De stele van het gedenkteken is versierd met een reliëf met een engel die een stervende soldaat ondersteunt. Tussen de vleugels van de engel zijn de namen van de gesneuvelden aangebracht.

Sociaal-culturele waarde:

De kerksite is van betekenis in de devotiecultuur en bedevaartcultuur door de verering van de H. Agatha, aanroepen tegen brand, aardbevingen, borstziekten, pest en hongersnood. De verering ontstond na de schenking van een relikwie door het Vaticaan in 1753 en de oprichting van het broederschap van de H. Agatha, de heilige werd de tweede patroonheilige van de kerk, de zondag na de feestdag van de heilige wordt vanouds een broodverkoop georganiseerd.

Het oorlogsmonument op het kerkhof herdenkt het oorlogsgeweld van Wereldoorlog I en de slachtoffers van de gemeente Oombergen, later aangevuld met Wereldoorlog II.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 2006, 5 juni 2009, 4 december 2009, 10 juni 2011 en 22 juni 2012 (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994, 22 augustus 2006, 18 september 2009, 11 januari 2010, 2 augustus 2011 en 27 juli 2012).

30-04-2014

Brussel,

Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering,
Toerisme en Vlaamse Rand

A handwritten signature in blue ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke, followed by a small mark.

Geert BOURGEOIS